

Studia i Badania Naukowe
Scientific Studies and Research

Rok VII, Nr 1/2013

PEDAGOGIKA

**Oblicza teorii i praktyki oświatowo-wychowawczej
w czasie i przestrzeni**

pod redakcją
Tomasza Maliszewskiego,
Józefa Żerko

„Ateneum – Szkoła Wyższa” w Gdańsku

Gdańsk 2014

Komitet Wydawniczy:

prof. zw. dr hab. Edmund Kotarski (przewodniczący),
prof. nadzw. dr Hanna Dubrzyńska, dr Małgorzata Godlewska,
prof. nadzw. dr hab. Marcin Krawczyński, prof. nadzw. dr hab. Henryk Olszewski,
prof. zw. dr hab. Waldemar Tłokiński, prof. nadzw. dr Józef Żerko.

Rada Naukowa:

Prof. Tomasz Goban-Klas (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie),
Prof. Paola Barbara Helzel (Uniwersytet Kalabryjski w Arcavacata-Rende Cs, Włochy),
Prof. Soheir Mohammed Hewala (Cairo University, Egipt),
Prof. Håkan Hult (Linköpings Universitet, Szwecja),
Prof. PhDr. Bronislava Kasacova (MatejBelUniversity, Banska Bystrica, Słowacja),
Ks. prof. Artur Katolo (Ateneum-Szkoła Wyższa w Gdańsku),
Prof. Sami Nassar (Cairo University, Egipt, przewodniczący The Egyptian Society
of Education for Change ESES),
Prof. Małgorzata Stopikowska (Ateneum-Szkoła Wyższa w Gdańsku),
Dr Imrich Gazda PHD (KU Ružomberok, Słowacja),
Dr Pasquale Laghi (Uniwersytet Kalabryjski w Arcavacata-Rende Cs, Włochy),
Dr Flavio Vincenzo Ponte (Uniwersytet Kalabryjski w Arcavacata-Rende Cs, Włochy).

Recenzent tomu: prof. dr hab. Dorota Klus-Stańska

Redaktor Naukowy: prof. nadzw. dr Józef Żerko

Redaktor języka polskiego: dr Monika Żmudzka-Brodnicka

Redaktor języka angielskiego: mgr Zbigniew Kolendo

ISSN 1897-2829

© Copyright by „Ateneum-Szkoła Wyższa” w Gdańsku 2014

Adres Redakcji:

„Ateneum – Szkoła Wyższa”

ul. 3 Maja 25A

80-802 Gdańsk

e-mail: wydawnictwo@ateneum.edu.pl

Wydawnictwo

Ateneum – Szkoła Wyższa w Gdańsku

Przygotowanie do druku: Violetta Pastwa

Projekt okładki: Katarzyna Krawczyńska

Druk i oprawa: SOWA Sp. z o.o., 01-209 Warszawa, Hrubieszowska 6a
Nakład 100 egz.

SPIS TREŚCI

TOMASZ MALISZEWSKI, JÓZEF ŻERKO	Wstęp.....	5
------------------------------------	------------	---

MARIUSZ BRODNICKI	W trosce o nowoczesną edukację. Rola i znaczenie Komisji Edukacji Narodowej – w 240 rocznicę powołania	9
-------------------	--	---

I. Z ŻYCIA UCZELNI

Słowo od Rektora	23
------------------	-------	----

II. MIĘDZY TEORIĄ A PRAKTYKĄ

ROBERT OPORA	Kształtowanie poczucia bezpieczeństwa u nieletnich w procesie ich resocjalizacji.....	29
--------------	---	----

ANNA WALENCIK-TOPIŁKO, AGNIESZKA BANASZKIEWICZ	Rola wyrazów dźwiękonaśladowczych w rozwoju mowy dziecka – teoria i praktyka	43
---	--	----

III. MIĘDZY PRZESZŁOŚCIĄ A TERAŹNIEJSZOŚCIĄ

ARTUR KATOŁO	Seminaria teologiczne na terenie Kalabrii w XVI-XVIII wieku.....	57
--------------	--	----

LIDIA BURZYŃSKA-WENTLAND	Warunki tworzenia się polskiego szkolnictwa podstawowego w województwie gdańskim po zakończeniu działań wojennych w 1945 roku	71
--------------------------	---	----

ELŻBIETA GORLOFF	Przemiany organizacyjne w szkolnictwie podstawowym w Lęborku w latach 1945-1989	85
------------------	---	----

NATALIA OLECHNOWICZ	Społeczno-kulturowe aspekty reformy rosyjskiego szkolnictwa.....	99
---------------------	--	----

IV. MIĘDZY EDUKACJĄ A KULTURĄ I SZTUKĄ

TADEUSZ BOGDANOWICZ	Meandry czasu i przestrzeni bohaterów opowieści Andrieja Płatonowa.....	107
---------------------	---	-----

AGNIESZKA BZYMEK	Piotrusia Pana droga do ojca.....	115
------------------	-----------------------------------	-----

PAWEŁ WOJCIECHOWSKI	Muzeum / edukacja / inkontrolologia	131
---------------------	---	-----

V. KONTERFEKTY PEDAGOGÓW

TOMASZ MALISZEWSKI	Narcyz Kozłowski ps. „Szary” – wspomnienie oświatowca w stulecie urodzin.....	149
TOMASZ MALISZEWSKI, JÓZEF ŻERKO	Hans Hovenberg (1923-2006) – oświatowiec, andragog, przyjaciel Polski i Polaków	159
WIRGINIA LOEBL, JÓZEF ŻERKO	Prof. zw. dr hab. Halina Borzyszkowska – oligofrenopedagog, twórczyni gdańskiej pedagogiki specjalnej (1929-2006)	167

VI. RECENZJE

TOMASZ MALISZEWSKI	Z. Machura, Był tu wśród nas na słupskiej ziemi. Opowieść o ks. Janie Ziei, Słupsk 2007	179
HANNA SOLARCZYK-SZWEC,	Edukacja dorosłych wobec społecznego wykluczenia: przeszłość i terażniejszość, Tomasz Maliszewski, Józef Żerko (red.), Biblioteka Edukacji Dorosłych, t. 44, Warszawa Gdańsk 2012, ss. 276	183

Wstęp

Z okazji przypadającej w 2013 roku 240 rocznicy – Komisji Edukacji Narodowej oraz dziesięciolecia powstania – Ateneum Szkoły Wyższej oddajemy do rąk czytelników VII tom Studiów i Badań Naukowych (seria Pedagogika) obejmujący teksty kilkunastu autorów z naukowych ośrodków krajowych i zagranicznych.

Zawartość tomu poprzedza nie przypadkowo z racji wspomnianej rocznicy artykuł Mariusza Brodnickiego *W trosce o nowoczesną edukację. Rola i znaczenie Komisji Edukacji Narodowej – w 240 rocznicę powołania* ukazujący jej wspaniały dorobek, do którego sięgamy współcześnie w edukacji studentów kierunku pedagogiki oraz nauk o rodzinie.

W części I – (jak to miało miejsce w poprzednich tomach) – zamieszczono (*Słowo od Rektora*) – wystąpienie JM Rektora prof. zw. dr hab. Waldemara Tłokińskiego inaugurujące rok akademicki 2013/2014, ukazujące bogaty dorobek całego dziesięciolecia uczelni oraz plany na przyszłość, które trzeba będzie realizować w niezwykle trudnym okresie trwającego niżej demograficznego młodzieży.

Dział II *Między teorią i praktyką* obejmuje dwa artykuły: *Kształtowanie poczucia bezpieczeństwa u nieletnich w procesie ich resocjalizacji* (Robert Opora) oraz *Rola wyrazów dźwiękonaśladowczych w rozwoju mowy dziecka – teoria i praktyka* (Anna Walencik-Topiłko i Agnieszka Banaszkiewicz). Warto sięgnąć do tych tekstów, bowiem Autorzy na podstawie wyników badań własnych formułują wiele interesujących wniosków niezwykle przydatnych w pracy pedagogicznej ze studentami kierunków pedagogicznych oraz dla kuratorów, wychowawców, nauczycieli i logopedów.

Dla osób zajmujących się resocjalizacją nieletnich Robert Opora przypomina o trzech istotnych elementach: „...aby zapewnić dziecku podstawowe poczucie bezpieczeństwa na wstępie planowanych strategii resocjalizacyjno-wychowawczych powinien rozpoznać: • istniejące poczucie własnego bezpieczeństwa w percepcji nieletniego • istniejące mocne strony w strukturze rodziny dziecka, na których można by się wesprzeć • istniejące zasoby w obrębie osób z dalszych kręgów społecznych i profesjonalistów mających kontakt z dzieckiem”; natomiast Anna Walencik-Topiłko i Agnieszka Banaszkiewicz poruszając teoretyczne i praktyczne zagadnienia związane z mową dziecka, podkreślają, nie tylko niezwykle istotną wagę onomatopei w rozwoju języka, ale też i możliwość systemowego zastosowania prezentowanych ćwiczeń praktycznych w profilaktyce oraz w terapii mowy w czterech etapach jej rozwoju: w okresie melodii, wyrazu, zdania czy swoistej mowy dziecięcej.

Szerzej w przedstawianym tomie (dział III) jest reprezentowana tematyka historyczna (cztery artykuły) ujęta w hasło *Między przeszłością a teraźniejszością*. Na początku tego działu Artur Katolo (*Seminaria teologiczne na terenie Kalabrii w XVI-XVIII wieku*) zachęca do zapoznania się z trudnościami dotyczącymi uruchomienia i funkcjonowania seminariów w: Reggio Calabria, Oppido Mamertina i Bisignano. Bogata kwerenda archiwaliów i literatury pozwoliła autorowi wysnuć następujący

wniosek: „... iż w zdobywaniu wykształcenia przez młodzież Kościół widział sposób na walkę z niesprawiedliwością (lichwa i uzależnienie feudalne) oraz przestępczością. Seminarium oferowały wykształcenie, które można porównać do współczesnego wykształcenia teologiczno-humanistycznego, nie tylko kandydatom do kapłaństwa (alumni), ale również osobom <<zewnętrznym>> (convittori). Wysiłki podejmowane przez biskupów Kalabrii na rzecz zakładania i utrzymywania seminariów (co nie odbywało się bez licznych trudności), świadczą o tym, iż sprawa wychowania i wykształcenia nie była czymś obojętnym dla Kościoła”.

Warunki tworzenia się polskiego szkolnictwa podstawowego w województwie gdańskim po zakończeniu działań wojennych w 1945 roku, ukazuje Lidia Burzyńska-Wentland na szerokim tle różnorodnych trudności i przeszkód takich jak: brak kadr, zniszczona baza materialna, brak bezpieczeństwa wynikający z migracji dużej liczby ludności na te tereny, wysiedlanie społeczności niemieckiej, obecność wojsk radzieckich destabilizująca normalizację stosunków społecznych. To wszystko sprawiało, że „...prawie niemożliwa była realizacja nauczania języka polskiego z powodu mozaiki dialektycznej, słabej znajomości języka polskiego przez dzieci autochtonów, panującej biedy nie pozwalającej na zakup podręczników i przyborów szkolnych czy konfliktów z ludnością napływową nie rozumiejącej specyfiki regionu”. I w tym przypadku Autorka sięgnęła do dokumentów znajdujących się w archiwach centralnych oraz szczebla wojewódzkiego, co ma szczególną wartość, gdyż do tej pory tylko niektóre z nich były wykorzystywane przez badaczy tego okresu.

Przemiany organizacyjne w szkolnictwie podstawowym w Łęborku w latach 1945-1989 Elżbiety Gorloff, to kolejny artykuł korespondujący z poprzednim, choć cezurą czasową obejmuje ponad cztery powojenne dziesięciolecia i dotyczy terytorialnie jedynie Łęborka. Autorka ukazuje podobnie specyficzne uwarunkowania kształtowania się sieci szkolnictwa podstawowego oraz następnie dynamikę rozwoju ilościowego i jakościowego w latach kolejnych wydzielając wyraźnie dwa najtrudniejsze etapy: drugą połowę lat czterdziestych, gdy borykano się głównie z niedostatkiem bazy i kadr oraz lata sześćdziesiąte zaznaczające się wyżym demograficznym przypadającym na okres reformowania szkolnictwa – wprowadzenia ośmioletniej szkoły podstawowej na mocy ustawy o systemie oświaty i wychowania z 15 lipca 1961 roku.

Dział zamyka tekst: Natalii Olechnowicz z Rosyjskiej Akademii Gospodarki Narodowej i Administracji Publicznej – Oddziału w Pskowie *Spoleczno-kulturowe aspekty reformy rosyjskiego szkolnictwa*. Cieszy nas, że od kilku lat w poszczególnych tomach zamieszczają swoje teksty kolejni nowi autorzy z ośrodków zagranicznych.

Dział IV *Między edukacją a kulturą i sztuką* wypełniają trzej badacze: Tadeusz Bogdanowicz z Uniwersytetu Gdańskiego od wielu lat współpracujący z uczelnią *Meandry czasu i przestrzeni bohaterów opowieści Andrieja Płatonowa*, i dwaj nauczyciele akademicy z Ateneum: Agnieszka Bzymek *Piotrusia Pana droga do ojca* oraz Paweł Wojciechowski *Muzeum / edukacja / inkontrolologia*.

Konterfekty pedagogów to dział V poświęcony pamięci tych profesorów którzy odeszli wiele lat temu. Tomasz Maliszewski kreśli biogram Narcyza Kozłowskiego

z okazji jego 100 rocznicy urodzin *Narcyz Kozłowski ps. „Szary” – wspomnienie oświatowca w stulecie urodzin*; następnie wspólnie z Józefem Żerką niezwykłą postacią wspaniałego przyjaciela Polaków Hansa Hovenberga ze Szwecji z którym jakże owocnie współpracowano w zakresie demokratyzacji polskiej oświaty po 1989 roku w ramach międzynarodowego tematu S(z)koldem. Wspomnienie *Hans Hovenberg (1923-2006) – oświatowiec, andragog, przyjaciel Polski i Polaków* jest wyrazem hołdu i pamięci za okazaną pomoc w finansowaniu druku wielu publikacji, wyjazdów nauczycieli akademickich na stypendia do Szwecji, organizacji międzynarodowych konferencji, wizyt studyjnych studentów.

Osobno postaci twórcy pedagogiki specjalnej w Gdańsku prof. zw. dr hab. Haliny Borzyszkowskiej – autorytetu w dziedzinie oligofrenopedagogiki, wspaniałego pedagoga, nauczyciela akademickiego, prodziekana Wydziału Nauk Społecznych do spraw studiów zaocznych Uniwersytetu Gdańskiego, wielkiego społecznika przybliżają Wirginia Loebł – wieloletni współpracownik Pani Profesor w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej i Józef Żerko dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych Ateneum Prof. zw. dr hab. Halina Borzyszkowska – oligofrenopedagog, twórczyni gdańskiej pedagogiki specjalnej (1929-2008). Autorzy biogramu (w przypisie 2) informują czytelników gdzie znajduje się dorobek obejmujący 119 pozycji jakie opublikowała Profesor, następnie w bibliografii zamieszczają wykaz źródłowych materiałów, które posłużyły do opracowania niniejszego biogramu oraz w aneksie *Doktorzy prof. zw. dr hab. Haliny Borzyszkowskiej* Jej 13 wypromowanych doktorów.

Całość tomu zamykają dwie recenzje wydanych książek: Tomasza Maliszewskiego z Akademii Pomorskiej w Słupsku Z. Machura, *Był tu wśród nas Na słupskiej ziemi. Opowieść o ks. Janie Ziei, Słupsk 2007* oraz Hanny Solarczyk-Szwec z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu *Edukacja dorosłych wobec społecznego wykluczenia: przeszłość i teraźniejszość*, Tomasz Maliszewski, Józef Żerko (red.), *Biblioteka Edukacji Dorosłych*, t.44, Warszawa-Gdańsk 2012, ss.276.

(Tomasz Maliszewski, Józef Żerko)